

Oponentský posudek diplomové práce

na téma:

Mesianismus – srovnání apokalyptické a racionalistické představy ve středověkém judaismu

Předložil: Jiří Blažek

Vedoucí diplomové práce: doc. PhDr. Bedřich Nosek CSc.

Oponent diplomové práce: David Biernot, Th.D.

Jiří Blažek se ve práci pokouší o popsání a srovnání dvou směrů, ve kterých byla ve středověkém židovství utvářena mesiánská idea: apokalyptickém a racionalistickém. Je to práce poměrně zdařilá. Autor rozvrhl celkem dobře i osnovu, pružný způsob zpracování a vedení argumentace svědčí o jeho zájmu o téma, které si zvolil. Je třeba ohodnotit také skutečnost, že kolega Blažek pracoval s pramennou literaturou a do určité míry se zabýval i otázkami textové a literární kritiky. Mám na mysli především jím provedené překlady celých textů nebo ukázek z apokalyptické literatury po-talmudického období: *Sefer Zerubavel*, *Otot ha-mašiach*, *Otot rabi Šim'on bar Jochaj*, *Agadat mašiach*, *Pirkej mašiach*, jakož i textů z *Iggeret Tejman* nebo *Mišne Tora* Maimonida.

Autor se nejdříve zabývá vývojem mesiánské ideje v *TeNaKu* a židovství Druhého Chrámu. Poté přechází k literatuře tanaitů a amoraitů, uvádí zde řadu textů týkajících se otázky mesiáše a eschatologie, např. tzv. „malou apokalypsu“ zaznamenanou v mišnaickém traktátu *Sota*, a především se věnuje krystalizaci představy dvou mesiášů – mesiáše, syna Davidova a mesiáše, syna Josefova. V následující kapitole se kolega Blažek věnuje již vlastnímu tématu – apokalyptické literatuře sklonku antiky a raného středověku. Zevrubně popisuje nesnadnou situaci židovstva v Byzantské říši do nástupu islámu, u každého díla se pozastaví nad jeho strukturou a motivy, načež následuje překlad textu, resp. textových variant spisu. Snad by si větší pozornost ze strany autora zasloužila otázka srovnání této literatury s křesťanskou apokalyptikou, a odkud vyplývající možných výpůjček, resp. hlubší pohled do dějin motivů, vyskytujících se v této literatuře. Uvedu jeden příklad: Ačkoliv je postava Chefei-ba, matky mesiáše Menachema ben Amiela, protikladem panny Marie, jejíž kult kvetl právě za byzantského císaře Hérakleita, je v *Sefer Zerubavel* vylíčena podobným způsobem jako žena ze Zjevení Janova 12,13 -17, totiž v doprovodu zástupu hvězd. Badatel apokalyptické literatury, Israel Lévi, tvrdí, že „hvězdný“ motiv bývá běžnou součástí líčení manifestace přicházejícího mesiášského času, nicméně v židovské literatuře pozdního starověku se údajně

neobjevuje. Je proto pro něj vážnou otázkou, jestli se v tomto případě nejedná o výpůjčku. Podobně jako žena z Janovy apokalypsy je i Chefcí-ba pro anti-mesiáše, či antikrista Armila nedotknutelná. Podobností s Janovou apokalypsou je zde více: vzkříšení mrtvých utonulých v moři (srov. Zj 20,13), mesiášovo tělo zanecháno před branami Jeruzaléma (srov. Zj 11,7-9). Na druhé straně by bylo zajímavé se dovědět něco více také o recepci těchto apokalyptických spisů, především díla *Sefer Zerubavel*, které zapůsobilo např. na liturgickou poezii Eliezera ha-Kallira nebo také na křesťanskou středověkou hru *Ludus de Antichristo* z 12. stol. Myšlenka raně-středověké apokalyptické literatury, že mesiáš žije jako chudšas v Římě, se prolíná celým středověkem, a snad ovlivnila i mystika 13. století, Avrahama Abulafia v jeho mesiášském sebe-pochopení a jednání.

V souvislosti s Maimonidovou ideou mesiáše autor správně zdůrazňuje, že tato racionalizující koncepce zbavuje mesiášskou dobu aury supranaturalismu. העולם כמנהגו נוהג – toto platí také o mesiášské době, ve které budou působit tytéž zákonitosti jako v kterémkoliv jiném dějinném období. Maimonides se zde řídí talmudickým názorem: „Není rozdílu mezi tímto světem a mesiášským věkem, než že v onom nebude Izrael v područí cizích království“ (viz *Berachot* 34b, a Maimonidův výklad ke kapitole *Chelek*, mišnaického traktátu *Sanhedrin*). Mesiášská doba má čistě instrumentální charakter: jejím úkolem je zajistit židovskému národu existenční podmínky k rozvoji rozumových schopností každého jednotlivce a tak k hlubšímu a plnějšímu poznání Boha. Obraz Maimonidova zásadního příspěvku by mohl být o něco ucelenější, kdyby kolega Blažek zahrnul do své práce také místa z dalších Maimonidových spisů, ve kterých se setkáme s problematikou mesianismu: *Komentáři k Mišně* a částečně také *Iggeret Šemad*. Významným znalcem Maimonidova díla a jeho mesiášské ideje byl Ješajahu Leibowitz. Autor ale z něho patrně nečerpal.

Na kvalitě této práce ubírají některé formální nedostatky:

Nejzávažnější nedostatek se týká neuvádění, resp. nedostatečného uvádění, citované primární a sekundární literatury v poznámkách. Na řadě míst se autor odvolává na názory badatelů, aniž by uvedl v aparátu pramen.

Ačkoliv doposud neexistují přesná pravidla pro přepis hebrejštiny a aramejštiny do českého jazyka, přesto panuje jistý konsensus, že by se biblická jména měla přepisovat dle úzu daného tradicí biblických překladů, v současné době ČEP. Rovněž vlastní překlady biblických citátů uvedené autorem nejsou vždy odpovídající. Příkladem může být citát Za 9,14 uvedený na str. 58, kde kolega Blažek překládá výraz יָמֵי českým „Jemen“ namísto „jih“, které by s ohledem na biblickou hebrejštinu bylo na tomto místě přiměřenější. Autor také užívá v práci hebraismy tam, kde by mohly být vyjádřeny přijatelným a užívaným českým ekvivalentem. Konečně, texty, které autor překládal, mohly být uvedeny v příloze pro posouzení kvality překladu.

Jak jsem již předeslal výše, práce J. Blažka je v celku zdařilá. Jsou to spíše formální chyby, které ubírají na její kvalitě, především v poznámkovém aparátu. Práci jednoznačně doporučuji k obhajobě a hodnotím známkou „**velmi dobře**“ (2).

V Praze, 27.4. 2006

David Biernot, Th.D.

Handwritten signature of David Biernot in black ink.